

TIJORAT BANKLARDA KREDIT BERISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Yoqubova Moxichexra Baxriddin qizi

Denov tadbirkorlik va pedogokika instituti

4-kurs Moliya va moliyaviy texnologiyalar yo'nalishi

5-mm 22 guruh talabasi

E-mail: yoqubovamohichehra175@gmail.com

Telefon: +998935663604

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20589066>

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarida kreditlash jarayonini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil etiladi. Hozirgi kunda bank tizimining ustuvor vazifalaridan biri mijozlarga tezkor va sifatli xizmat ko'rsatishni ta'minlash hisoblanadi. Kreditlash jarayoni mijozlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirishda muhim o'rin tutib, uni samarali boshqarish banklarning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shuningdek, kreditlash jarayonini takomillashtirishda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish, jarayonlarni avtomatlashtirish va kredit risklarini boshqarishning ilg'or usullaridan foydalanish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: tijorat banklari, kredit portfeli, kredit risklari, kreditlash jarayoni, bank barqarorligi.

Mamlakatimiz bank tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar kreditlash amaliyotini soddalashtirish, uning iqtisodiy samaradorligini oshirish hamda foiz stavkalarini optimallashtirishga yo'naltirilgan. Shu bilan birga, tijorat banklari faoliyatida kreditlash sifati va xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish muhim vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

Bank tizimini isloh qilish strategiyasida kredit portfeli sifatini oshirish, risklarni samarali boshqarish, kreditlash hajmining barqaror o'sishini ta'minlash, muvozanatli makroiqtisodiy siyosat yuritish hamda korporativ boshqaruvni takomillashtirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan.

Tijorat banklari faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lgan kreditlash samaradorligi ularning moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kredit faoliyatining natijadorligi esa kredit portfelini boshqarish darajasi bilan belgilanadi. Kredit portfelini samarali boshqarishning sustlashuvi kredit sifatining yomonlashishiga, natijada banklarning to'lov qobiliyati va likvidligining pasayishiga olib keladi.

Hozirgi bosqichda respublikamiz tijorat banklarida kredit portfelini boshqarish samaradorligini oshirish bilan bog'liq muammolar mavjud. Xususan, ayrim banklarda muddati o'tgan kreditlar ulushining ortib borishi va kreditlarning aktivlardagi salmog'ining kamayishi kuzatilmoqda. Mazkur holatlar mavzuning dolzarbligini belgilab, kreditlash jarayonini yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Adabiyot sharhi

Kreditlash jarayonlari nazariyasi bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda ko'plab olimlar muhim xulosalarga kelishgan. Jumladan, Axmetov va Sobirov (2019) kredit risklarini boshqarish va uning bank operatsiyalariga ta'sirini chuqur tahlil qilgan. Ularning fikriga ko'ra, kreditlash jarayonining samaradorligi bank barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy sharoitda raqamli texnologiyalarni joriy etish tijorat banklari faoliyatining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Vafoyev (2021) o'z tadqiqotlarida kreditlash jarayonini avtomatlashtirish hamda blokcheyn texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyatini asoslab beradi. Uning ta'kidlashicha, ilg'or axborot tizimlaridan foydalanish kreditlash jarayonini tezlashtirib, risklarni kamaytirishga xizmat qiladi.

Kredit tavakkalchiligini samarali boshqarish kreditlash jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Xalilov (2020) o'z tadqiqotida moliyaviy ko'rsatkichlar va kredit reytinglaridan foydalanishning ahamiyatini asoslab beradi. Uning fikricha, zamonaviy banklarda kreditlash bo'yicha qarorlar qabul qilishda statistik tahlil va ma'lumotlar bazalariga tayangan holda risklarni minimallashtirish muhimdir.

Karimov (2022) rivojlangan mamlakatlar, xususan Yevropa va AQSh banklari tajribasini o'rganib, kreditlash jarayonida innovatsion yondashuvlarning ahamiyatini tahlil qiladi. U kredit risklarini kamaytirishda muqobil kreditlash platformalarini joriy etishni tavsiya etadi.

Tursunov (2023) O'zbekistondagi tijorat banklarida kreditlash jarayonini tahlil qilib, milliy bank tizimida mavjud muammolarni aniqlaydi. Uning ta'kidlashicha, kichik biznes va aholini kreditlash imkoniyatlarini kengaytirish uchun qonunchilik bazasini takomillashtirish hamda kadrlar malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, mavjud ilmiy adabiyotlar tijorat banklarida kreditlash jarayonini takomillashtirishda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, kredit risklarini samarali boshqarish va xalqaro tajribadan foydalanish muhimligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, milliy xususiyatlarni inobatga olgan holda ushbu tajribalarni moslashtirish zarur.

Mazkur tadqiqotda muammoni o'rganishda tizimli yondashuv qo'llanilib, iqtisodiy tahlil usullaridan keng foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini rasmiy mantiq, statistik va qiyosiy tahlil, tizimlashtirish, tasniflash, guruhlash hamda mazmuniy tahlil usullari tashkil etadi.

Shuningdek, tadqiqot jarayonida olingan natijalarni yanada aniqroq ifodalash maqsadida grafik talqin va solishtirma tahlil usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar

Iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish va bank tizimini liberallashtirish sharoitida kredit operatsiyalari tijorat banklari faoliyatida muhim o'rin tutadi. Kredit operatsiyalari bank daromadlarini shakllantiruvchi asosiy manba bo'lib, kredit portfelining sifati bank barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Kredit portfeli sifatining pasayishi, xususan muddati o'tgan kreditlar ulushining ortishi bank likvidligi va to'lov qobiliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli kredit portfelini samarali boshqarish xo'jalik yurituvchi subyektlarning moliyaviy ehtiyojlarini qondirish bilan birga banklarning barqaror rivojlanishini ham ta'minlaydi.

So'nggi yillarda respublikamizda kreditlash hajmining sezilarli darajada oshgani kuzatilmoqda. Shu bilan birga, kreditlardan samarali foydalanish, ularni to'g'ri joylashtirish va o'z vaqtida qaytarilishini ta'minlash masalalari dolzarbligicha qolmoqda.

Banklar faoliyatida kredit operatsiyalarining ustuvorligi ularning kredit portfelini to'g'ri shakllantirish va muntazam monitoring qilish zaruratini yanada kuchaytiradi. Kreditlashdagi kamchiliklar bank daromadlarining kamayishiga va moliyaviy barqarorlikning izdan chiqishiga olib kelishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, kredit portfelini sifat jihatidan baholash va monitoring qilish tijorat banklari faoliyatining muhim sharti hisoblanadi.

Xulosa

Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishni takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Kredit risklarini kamaytirishda qarz oluvchining pul oqimlarini chuqur tahlil qilish muhim ahamiyatga ega;
2. Kredit portfelini samarali boshqarishda depozitlarning kreditga transformatsiyasini oqilona tashkil etish zarur;
3. Kreditlar bo'yicha foiz stavkalarini pasaytirish imkoniyati bank mahsulotlari tannarxini kamaytirish bilan chambarchas bog'liq;
4. Kredit reytinglari va ularning dinamikasini tahlil qilish orqali kredit portfeli sifatini aniq baholash mumkin.

Shuningdek, kreditlash jarayonini yanada takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

- innovatsion kredit mahsulotlari samaradorligini baholash tizimini joriy etish;
- kreditlash samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarni kompleks tahlil qilish;
- zamonaviy kreditlash shakllarini amaliyotga keng joriy etish;
- kredit shartnomalarini takomillashtirish va risklarni kamaytirish mexanizmlarini kuchaytirish.

Umuman olganda, tijorat banklarida kreditlash jarayonini takomillashtirish bank tizimining barqarorligini ta'minlash va iqtisodiyotning real sektorini moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Axmetov, M.M. va Sobirov, A.N., 2019. Tijorat banklarida kredit xavfini boshqarish. Bank tadqiqotlari jurnali, 12(2), b. 45-58.
2. Vafojev, A.T., 2021. Kreditlash jarayonida raqamli texnologiyalar: imkoniyatlar va muammolar. Moliyaviy va bank sharhlari, 8(4), b. 123-134.
3. Xalilov, D.S., 2020. Banklarda moliyaviy ko'rsatkichlar va kredit xavfini boshqarish. Xalqaro xavf boshqaruvi jurnali, 15(1), b. 89-101.
4. Karimov, B.R., 2022. Xalqaro bank tajribalarida innovatsion yondashuvlar. Global bank yangiliklari, 17(3), b. 67-80.
5. Tursunov, N.R., 2023. O'zbekiston tijorat banklarida kreditlash jarayonini takomillashtirish: muammolar va imkoniyatlar. Markaziy Osiyo moliya jurnali, 11(1), b. 22-36.
6. Mamadiyarov, Z. (2022). РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯ ЖАРАЁНИДА БАНК ХИЗМАТЛАРИНИ МАСОФАДАН КЎРСАТИШНИ ИННОВАЦИОН РИВОЖЛАНТИРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ Зокир Мамадияров. Scientific Journal of "International Finance & Accounting.
7. Mamadiyarov, Z. (2020). А ТИЖОРАТ БАНКЛАРИДА МУАММОЛИ КРЕДИТЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШ САБАБЛАРИ ВА УЛАРНИ КАМАЙТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. Архив научных исследований, (26).
8. Toshtemirovich, M.Z. INNOVATIVE APPROACHES OF REMOTE BANKING TYPES

